

אגיש מקע ווארט

גליון תש"א פרשת במדבר כ"ט אייר תשפ"ג

אגדה ובקיאות

פרשת במדבר חייבת תמיד להיות לפני חג השבועות.

למה? "כל יוצא צבא בישראל, תפקדו אותם לצבאותם." בפרשת השבוע ספרו את כלל ישראל. דבר ראשון, לפני מתן תורה, יהודי צריך לדעת שהקב"ה סופר אותו. גם אם הוא חושב שהוא לא שווה כלום, גורנישט קטן או גורנישט גדול, תדע לך אתה ממוספר, סופרים אותך. מבלעדיך ה-כלל ישראל 'לא מו-שלם. מבלעדיך אי אפשר לקבל את התורה! זו ההקדמה הרא-שונה לפני מתן תורה, וחובה לדעת זאת! רבנו תם שואל למה הראש של הבהמה כלפי האדמה ואילו הראש של האדם כלפי מעלה? הבהמה נפשה וגידולה מן העפר, לכן היא נמשכת כלפי האדמה, וראשה כפוף. אבל האדם, שהנשמה אשר בקירבו היא עליונה ואצולה ממקום קדוש ועליון, על כן ראשו עומד בקומה זקופה. יהודי, באשר הוא, צריך ללכת עם ראש מורם, "שאו את ראש כל עדת בני ישראל", תרים את הראש-סופרים אותך. מכל אחד הקב"ה רוצה משהו אחר, לכל אחד עבודת ה' המיוחדת אך ורק לו, ואין שני לו בעולם שיוכל לעשות זאת במקומו. המהר"ל מפראג מבאר שהקב"ה רוצה את הנסיונות של כל אחד ואחד, לאחד קשה בקדושה, לשני בתפילה, לשלישי בלשון הרע, לרביעי בצדקה - זה מה שהקב"ה רוצה ממך! אין אפשרות שיהיו שני אנשים עם אותם הנסיונות, כי לא היה צורך לברוא את שניהם, לכל נסיון נברא רק אדם אחד! "אם אין אני לי מי לי", מסביר החידושי הרי"ם שאם אתה לא תמלא את התפקיד הזה בעבודת ה', פשוט אין מי שיעשה את זה... את עבודת ה' הזאת, את ההלום הספציפי הזה, שצריך לשבץ בכתר של המלך, רק אתה יכול לשים! ותנסו לספור כמה פעמים הקב"ה מונה כאן את עם ישראל... אומר רש"י: מתוך חובתן לפניו, מונה אותם כל שעה! זה מה שהקב"ה רוצה שתבין לפני חג מתן תורה - אתה ממוספר, אתה חשוב לי, כי בלעדיך כל העולם לא מושלם [אפיריון לשלמה]

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (א, ב)

בשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם, מה ראוי להתקרב יותר מן האומות. סתם פיהם הקדוש ברוך הוא ואמר להם: הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאים. לכך מנאן בראש הספר הזה אחר המצוות. "אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני", ואחר כך "וידבר ה' במדבר סיני... שאו

את ראש כל עדת בני ישראל", שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם (ילקוט)

אמרו חכמינו: "לעתיד לבוא מביא הקב"ה ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר: מי שעסק בה יבוא ויטול שכרו. מיד מתקבצים ובאים אומות העולם... אומרים לפניו: רבונו של עולם, כלום כפית עלינו הר כגיגית ולא קבלנוה, כמו שעשית לישראל?... מיד אומר להם הקב"ה: הראשונות ישמיעונו - שבע מצוות שקבלתם היכן קיימתם?" (עבודה זרה ב.)

למה הדבר דומה? - לאב שחלו אצלו בנו ובן חורג, רשם להם הרופא סם מריר ששניהם סירבו לגמעו, והכריח האב את בנו לג-מוע את הסם ואכן הוא נתרפא מהר, ואילו את הבן החורג לא הכריח ולכן נמשכה מחלתו זמן רב יותר. לאחר מכן שאל הבן החורג את האב: מדוע לא הכרחת גם אותי לגמוע את הסם: השיב לו האב: בשעתו כבר הכרחתיך לגמוע סם טוב ומתוק ופלטת גם אותו, לפיכך לא רציתי עכשיו להכריחך שתגמע סם מר.

אומות העולם גם הם יטענו כך: אמנם סבורים היינו שהתורה מרה היא, אולם אתה שידעת כי טובה ומתוקה היא, מדוע לא כפית אותה עלינו? מיד ישיב להם השם יתברך: הן כבר נתתי לכם בשעתו שבע מצוות, אשר טעמתם מהן וראיתם כי טובות הן, ואף על פי כן מאנתם לקיימן, הרי לא היה איפוא כל טעם לכפות עליכם עוד תרי"ג מצוות.

זוהי גם הכוונה שבדברי הילקוט, שואלות אומות העולם: למה זכו ישראל בתורה והלא גם הם לא רצו בה אלא הוכרחו לקב-לה, אם כן צריך היה להכריח גם אותנו? משיב להם השם יתברך: הביאו לי ספר יוחסין שלכם. זכרו כיצד נהגו אבותיכם לפנים ביחס לשבע המצוות שקבלו, והשוו אותם לעומת אבותיהם של ישראל אשר קיימו את התורה עוד לפני שניתנה להם, כי אז תבי-נו היטב למה את ישראל הכרחתי לקבל את התורה ואתכם לא הכרחתי... (מעש"ת בשם שער בת רבים)

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם" (א, ב)

ויש לדייק מדוע נאמר לשון "שאו", ולא נאמר לשון מנין וספירה; וכן מדוע נזכר כאן עדת בני ישראל, שלשון זה משמע כלליות ישראל, ומה ענינו לספירת כל יחיד ויחיד. והנראה בזה כי לשון "שאו" פירושו מלשון התנשאות, ולא ענין של מנין ומספר, כי הקב"ה יודע מנינם ומספרם, אלא ע"י ספירת כל אחד ואחד, היינו שנעשה כל אחד מישראל מנוי בלגיונו של מלך, הרי נתרומם ונתנשא במעלות וחשיבותו. אמנם חשיבות

היחיד והפרט בישראל הוא רק כשהיחיד הוא חלק מכלליות ישראל, כחלק מעדת ישראל, ואכן רוממתם ונשיאותם של ישראל הוא המנין והמספר של עדת בני ישראל. (שמחת התורה)

”פקודיהם למטה בנימין חמשה ושלושים אלף וארבע מאות” (א, לז)

להלן (פסוק לט) נאמר: ”פקודיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע מאות”. ותמוה הדבר, הרי לדן בן יעקב היה בן אחד ויחיד ושמו חושים, ומניינו הוא ששים ושנים אלף ושבע מאות. ואילו בנימין שהיו לו עשרה בנים, רואים אנו שמטוה מונה רק שלושים וחמשה אלף וארבע מאות. על תמיהה שכזאת אין לנו אלא להודות בפה מלא שהכל בידי שמים. (חפץ חיים)

בני נפתלי תולדותם למשפחותם לבית אבותם [א] מ”ב

כתב ה”בעל הטורים”: ”בכולן אומר ’לבני’ לבד מנפתלי שהוא אומר ’בני’, לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים. ולכך רמז בברכת נפתלי - א”ילה ש’לוחה ה’נותן (בראשית מט, כא) ראשי תיבות אשה”. הנצי”ב בפירושו ”העמק דבר” מביא בשם חמיו, רבי איצ”לה מוולוז’ין, בנו של רבי חיים מוולוז’ין, בשם האר”י הקדוש הסבר נפלא על סדר מנינם של בני ישראל, ולפיו יובן הטעם שכתוב בשבט נפתלי ”בני” ולא ”לבני”: המניין היה מתבצע על ידי פתקאות, כאשר בתחילה כתבו את שמותיהם של כל בני ישראל, 550,603 במספר, על פתקאות. את כל הפתקאות שמו בקופסה גדולה ומנו את מספרן. לאחר מכן, רצו לדעת כמה מונה כל שבט ושבת, ולכן כל נשיא לקח את הקופסה הגדולה וברר את הפתקים של שבטו. מכל רבבות הפתקים, הוציא כל נשיא את ה’קוויטלאך’ של השבט שלו. מובן שזה לא היה פשוט, צריך היה לחפש את השמות השייכים לשבטו. לאחר שהנשיא ברר את השמות השייכים לשבטו, היה מכניס את הפתקים לתיבה המיוחדת של שבטו. לכן כתוב ”לבני”, כלומר, זו הפתקה שייכת לשבט הזה. והנה, לכל אחד מנשיאי השבטים היתה עבודה לספור לאחר מכן את הפתקים, כדי לדעת כמה מונה שבטו. אולם

נשיא נפתלי, בהיותו האחרון, לא צריך היה לספור את הפתקים, כי אלו שנשארו לאחר שכל הנשיאים בררו, היו הפתקים של שבטו. לפיכך כתוב ”בני נפתלי” ולא ”לבני נפתלי”.

[יחי ראובן]

”ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות” (א, נג)

הלויים נפקדו מבן חודש ומעלה ועם זה נועדו להיות ”שומרי משמרת הקודש”, מה שמירה איפוא יכול לשמור תינוק בן חודש ימים?

ברם - אומר בעל ”אבני אזל” - דבר זה בא ללמדנו כי השמי-רה מסביב למשכן לא נשאה אופי חומרי אלא רוחני בלבד. לא בכוחם הגופני שמרו הלויים על המשכן, כי אם בקדושתם ורמתם הרוחנית, ובסגולות אלה היה בן לויים מחונן מיד עם צאתו לאויר העולם.

טעות היא בידי אלה הסבורים כי אפשר לשמור על נכסי האומה הישראלית בכח ושלטון בלבד. רק קדושתם של השומרים וכוחם הרוחני עשויים להגן ולשמור מכל רע - ”אם ה’ לא ישמור עיר שוא שקד שומר”...

”איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישׂראל” (ב’ ב’)

במדרש תנחומא (במדבר יב) מובא שפירוש המילים ”באותות לבית אבותם”, הכוונה היא שהדגלים היו מסודרים באותו סדר שציווה יעקב לבניו שיישאו את ארונו ממצרים לארץ כנען. אמר יעקב לבניו ”ואם תעשו כן וטענתם את מיטתי כשם שציוויתי אתכם - הקב”ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים”. וצריך להבין מה היה מיוחד בנשיאת מיטתו של יעקב, שבזכות נשיאה זו זכו ישראל לדגלים. בימיו האחרונים של כ”ק מרן רבי אהרן מבעל-זא”ע על אדמת אירופה, שהה בבודפשט שבהונגריה, בהמתנה לשעת הכושר לברוח מן התופת הנוראה במלחמת העולם השנייה. באחד ממוצאי השבתות כאשר הציבור עבר לתת יד לשלום ולהיפרד מן הרבי, עבר בין הבאים בחור שכובע חבוש לראשו וחליפה עטויה לגופו, הוא נראה כבר מצוה. הנהגה טמירה ונע-

בעומק הפרשה ריתחא דאורייתא

”היו כל הפקדים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (א’ מ”ו)”

רש”י בעירובין (ו. ד”ה ר”ה) כתב דה”ר לענין שבת לא חשיב א”כ יש ס’ רבוא, ובתוס’ (שם בד”ה כיצד ובשבת ו: ד”ה כאן) ביארו דהטעם בזה משום דבגמ’ בשבת צח. מבואר דדין ר”ה ילפינן מדגלי מדבר ולפיכך בעינן ס’ רבוא דומיא דדגלי מדבר שמבואר כאן בפסוק שהיה ס’ רבוא. והנה בשו”ע (או”ח ס’ שמ”ה ס”ז) מבואר דלדעת הראשונים שרה”ר הוא דווקא בס’ רבוא לא סגי כשדרים בעיר ס’ רבוא אלא בעינן שיעברו בו בכל יום ס’ רבוא, ותמוה איך אפשר ללמוד דין זה מדגלי מדבר, והרי בדגלי מדבר מצינו רק שהיו

ישראל ס’ רבוא וכמבואר כאן בפסוק, אבל לא מצינו שבכל יום כל הס’ רבוא יצאו מבתיים ועברו בו.

ובאמת המ”ב (שם בס’ שמ”ה) כתב על דברי השו”ע, שחיפש בכל הראשונים הסוברים דה”ר הוא דווקא בס’ רבוא ולא נזכר תנאי זה בדבריהם שצריך שיעברו בכל יום ס’ רבוא, ובערוך השלחן (ס’ שמ”ה ס”ק כ”ו) ג”כ תמה מנ”ל לשו”ע שבעינן שיעברו בו בכל יום ס’ רבוא והביא שבנמוק”י בסוף הל’ ציצית כתב בשם הריטב”א שרה”ר הוא מקום שרגילין לעבור בו לפעמים ס’ רבוא והוסיף הערוה”ש דיראה לי דגם מש”כ השו”ע שצריך לעבור בכל יום ס’ רבוא הוא לאו דווקא.

(פנינים מבי מדרשא).

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

ויפקוד אותם משה ע"פ ה'

פירש"י אמר משה לפני הקב"ה האיך אני נכנס לתוך אהליהם לידע מנין יונקיהם א"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו וב"ק יוצאה מן האהל ואומרת כך וכך תי- נוקות יש באהל זה לכך נאמר ע"פ ה', וכ"ה במדרש פ"ג סי' ט'. ויל"ע אם אפשר כך לספור למה הי' צריך כלל לס- פור הרי ברוה"ק יכול לדעת מנין כולם ומשמע דהמצוה דוקא למנותם כמ"ש פקוד וגו' וברמב"ן (לעיל א' מ"ה) הביא מדרש גבי ישראל לא תהי' אומר לראש המשפחה כמה במשפחתך כמה בנים יש לך אלא כולהון יהון עוברין לפניך באימה ובכבוד ואתה מונה אותם וכו' ע"ש ומסת- מא ה"ה בלויים ועי' במנחות כ"א ב' תד"ה כל שגם הלויים בכלל כל העובר על הפקודים שגם הם עברו רק לבדם. ויתכן שאין כונת חז"ל שמ"ר לא מנה כל הלויים דבודאי מנה כולם אלא שנתקשה איך ידע כמה תינוקות יש בכל אהל שאין להם דעת לבא לפניו ולא בכל בית נמצא מי שיגיד לו כמה תינוקות יש ולכן רוה"ק הי' אומר לו בכל אהל כמה תינוקות יש וידע לבקשם ולמנותם [אאמו"ר זללה"ה השיב שלא משמע כן רק כאן כיון שהי' ע"י הב"ק הי' כך המצוה]

[טעמא דקרא]

צמם, שאמנם השבטים שונים זה מזה בתכונותיהם, במנהגיהם ובייעודם - אך בכל זאת כולם שואפים בסופו של דבר למטרה אחת: למשכן העדות, למחנה השכינה. באופן זה, אין הדגלים מהווים אות של פירוד, אלא אות של אחדות!

(ע"פ אמת ליעקב)

"דגל מחנה ראובן וכו', ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל" (ב', י' י"ד)

תמיהה גדולה מצאנו בשמו של הנשיא לבני גד, שהרי כאן כתוב 'אליסף בן רעואל', ולעיל (פרק א' פסוק י"ד) כתיב אליסף בן דעואל, בדל"ת, וכן בפרשת הקרבנות ב'נשא'. מה פשר הדבר? בספר "אמרי נועם" לאחד מגדולי האחרונים לומד מכאן מוסר השכל עצום. כאשר התמנה שבט דן לראש דגל, יכול היה שבט גד לבוא ולטעון שהוא בכור לזלפה, ודן בכור לבלהה, ומדוע לא התמניתי אף אני לראש דגל כמוהו? ולמרות זאת לא דיבר נשיא גד מאומה נגד משה רבינו, אלא קיבל עליו את הדין. שמו היה אליסף בן דעואל, ובפרשת הדגלים שינה הכתוב את הדל"ת לרי"ש, רעואל, ללמדנו שבשל קבלתו את הדין, עלה והת- עלה עד לדרגת רע לא-ל, כמו משה רבינו, ולכן גם נקבר משה בחלקו.

כי מי שמקבל את הדין, הופך להיות כביכול רעו של הקב"ה, וככזה - ההצלחה תאיר לו פנים.

(אמרי נועם)

למת הייתה לו למרן מהר"א, שלא נתן יד לילדים פחות מגיל בר מצווה, אלא עטף את ידו במגבת וכך לחץ את ידם. כאשר עבר בחור זה לפני הרבי, עטף הרבי את ידו במגבת והושיט לו אותה. הגבאי, הבין מיד שהילד עדיין אינו בר מצווה, ממחשבה למע- שה הסיק שהוא לובש כובע וחליפה כדי להטעות את הרבי. לכן הרים הגבאי את קולו וצעק עליו "שייגען, החוצה!" מרן מהר"א נחרד מאוד לשמע הצעקה, הוא ציווה לגבאי שיקרא לילד בחזרה ויבקש ממנו לומר שלוש פעמים לגבאי "אני מוחל, אני מוחל, אני מוחל". הגבאי אכן קרא לילד וביקש את סליחתו והילד אמר שלוש פעמים שהוא מוחל. והלך. האנשים ביקשו להמשיך לע- בור אצל הרבי, אך מרן מהר"א אמר לגבאי שהוא אינו רגוע מכך שביישו את הילד לחינם. "קרא לילד", ציווה על הגבאי, "רצוני לברכו". הילד הגיע שוב וכ"ק מהר"א האציל עליו מברכתו. והילד הלך. רגעים ספורים חלפו והרבי אינו רגוע. "רוץ אחרי הילד", ציווה על הגבאי, "ותביא אותו לכאן". הילד חזר והרבי אמר לו שהוא מבקש לפייס אותו בפיוס מיוחד: הילד יוכל לכתוב 'קוויטל' ובו יוכל להזכיר את כל מי שהוא חפץ שהרבי יתפלל עליו. הילד המאושר נעמד בצד וכתב קוויטל והגיש אותו לרבי. ושוב הסתובב הילד והלך. אלא שרגעים נוספים חלפו והרבי פנה אל הגבאי בצער רב: "אינני רגוע. וכי מפני שאני מחמיר על עצמי לא ללחוץ יד לילד שאינו בר מצווה - יעליבו ילד בתוך ביתי?! לך קרא את הילד שוב". הגבאי הלך והחזיר את הילד בפעם הר- ביעית. מרן מהר"א לחץ את ידו של הילד, הפעם ללא המגבת!)) ובירך אותו בברכות רבות. רק לאחר מכן נענה מרן מהר"א ואמר: "כעת אני כבר רגוע... מעשה נורא זה ממחיש עד כמה גדול כבוד הבריות, ואפילו כבודו של ילד קטן, ולמרות שהרבי עצמו לא היה אחראי לכן שהעליבו אותו. ארבע פעמים חזר ופייס אותו פיוס אחרי פיוס עד שנחה דעתו. בספר 'דברי שערי חיים' דייק בלשון המדרש: יעקב ציווה את בניו שישאו את מיטתו "בכבוד" (תנ- חומא שם). מה הכוונה "בכבוד"? שכל אחד יעניק כבוד לרעהו וישמור על כבודו. "ואם תעשו כן..." אמר יעקב לבניו, "הקב"ה עתיד להשרות אתכם דגלים דגלים".

"איש על דגלו באותות לבית אבתם יחנו בני יש- ראל" (ב', ב)

פרשה זו נאמרה, ככל יתר הפרשיות שנכתבו כאן, בשנה הש- ניה לצאתם ממצרים. ונשאלת השאלה, הלא חלוקת השבטים היתה קיימת כבר מזמן, מדוע אם כן עברה שנה תמימה עד שנ- צטוו על הדגלים?

אך לאמתיו של דבר היתה טמונה בהצבת הדגלים סכנה גדולה - היא היתה עלולה לגרום לפירוד הלבבות! לדגל ישנה סגולה מיוחדת - הוא סמל של ליכוד, המלכד את השייכים אליו, ומאידיך - יוצר חייך בינם לבין האנשים שמחוצה לו. אם כן היו הדגלים יכולים ליצור אוירה של פלגנות, שכל יחיד ויחיד לא יראה את עצמו כחלק של כלל ישראל, אלא של שבטו בלבד!

מסיבה זו, לא העמידו את הדגלים במשך השנה הראשונה. אולם עכשיו, אחרי שהוקם המשכן, כבר הגיעה השעה שהדג- לים שוב לא יהוו סכנה לאחדותו של כלל ישראל. ומדוע? שהרי עכשיו, חנו כולם, כל השבטים, מסביב למשכן - ואם כן הדגלים, שהוצבו בצורה של עיגול מסביב למשכן, הראו בכבודם ובע-

פקודיהם למטה דן שניים ושישים אלף ושבע מאות

(א' ל"ט)

סיפר הג"ר בן ציון קוק מגדולי תלמידיו של הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שלפני כמה שנים, נכנס להתברך ממרן הגרא"ל שטיינמן עם ידיד מארה"ב שבא עם בנו יחידו. וכיון שחפץ שיברכו מרן ביתר שימת לב, פנה ואמר: אני רוצה ברכה לבן יחיד שלי. נענה אליו מרן במאור פנים ואמר: אתה יודע שגם מבן יחיד, יכולים לרעות הרבה-הרבה נחת. והוסיף, כי בפרשת במדבר רואים במניין בני ישראל שמתוך כל י"ב השבטים, השבט הכי גדול היה יהודה ואחריו היה שבט דן עם למעלה מששים ושניים אלף יוצאי צבא, לבד מנשים וטף, כאשר שאר כל השבטים היו פחותים מהם בהרבה. ועורר מרן החפץ חיים כי אם נתבונן קודם, נבחין כי לדן היה רק בן יחיד, וגם הוא היה חרש, ושמו חושים, בשונה משאר אחיו, שהתברכו בבנים רבים. מסתמא בשוק ריכלו אחר גבו של דן ואמר: מסכן, כל מה שיש לו זה רק בן אחד, וגם הוא כבר חרש. מי יודע מי תסכים להינשא לו, וכמה נחת הוא יראה מהם. מה שאין כן אחיו בנימין, יש לו עשרה בנים, וכן שאר האחים, שהתברכו בבנים רבים, בוודאי הם יראו דורות ישרים מבורכים. אך הטוב ומטיב, חשב לעשות אחרת. ודווקא מאותו בן, הוא הקים שבט הכי מפואר. דווקא דן הוא זה שראה בנים ובני בנים רבים, יותר משאר אחיו. וייתכן שדווקא מחמת שהיה לו רק בן יחיד, פנה בנפש מרה בתפילה ותחנונים, שיחוס עליו הקב"ה ויברכו בזרע רב ומבורך, בשונה משאר אחיו, שאולי פחות חששו מכך, אחר שראו בנים רבים, הגדלים על ברכיהם. ולכן מתוך שהתפלל בהשתפכות הנפש, זכה לקרבת אלוקים אמתית ונשמעו תפילותיו לרצון לפני אדון כל.

עם התקרבותנו לזמן מתן תורתנו, צצה ועולה השאלה המנוקרת בלבנו תמיד: מהי הדרך בה נצליח להחכים ולהשכיל בנבכי חכמת התורה. וכבר תירצה הגמרא בנדה (ע, ב) קושיה זו. "מה יעשה אדם ויחכם, ירבה בישיבה" - יתמיד וישקיע עוד ועוד. מקשה הגמרא, שלכאורה בדרך זו לא מצליחים להחכים, שהרי "הרבה עשו ולא עלתה להם". מתרצת הגמרא "אלא יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, וזה בלא זה לא מועיל". הרי שאחת הדרכים העיקריות בה עלינו להתחזק קודם קבלת התורה, המתחדשת מדי שנה בשנה בחג השבועות, היא לאחוז בפלך התפילה. עם הכניסה להתבוננות בתפילה, עולה לנגד עיני דמותו של מורי ורבי מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א אשר רבים באו לזכות ולהתפלל במחיצתו, ולהתבונן בכל פרט מדרכי הנהגתו, אשר היו מנוהלים כדקדוקי ההלכה ומארחותיו הסיקו מסקנות הלכתיות רבות. אכן תפילתו הותירה רושם וחיוק רב על כל רואיה. על הפסוק "כרום זולות לבני אדם" (תהלים י"ב, ט) דורשת הגמרא (ברכות ו, ב) "אלו דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזולזלים בהם. ומהו תפילה". והיינו כי לשון 'כרום' היא מלשון דברים העומדים ברומו של עולם. 'זולות' מלשון שבני אדם מזולזלים. וביאר הסבא מקלם שהזולזל הגדול ביותר, שלא מעריכים אל נכון את יקר התפילה וערכה הרם ולא מבינים שהתפילה יכולה להביא את האדם היישר אל רום העולם ולקרוב איש קטן קומה לשיחה ישירה עמו יתברך, העומד ברומו של עולם. לצערנו, אנשים לא חושבים כך. האמת שלא כל-כך חושבים בכלל מהי תפילה. ואם כן חושבים קודם התפילה, מקווים אולי להצליח לכוון קצת, או לפחות להתפלל בזמן, אך לא מעלים על הדעת, שנוכל להתעלות כל כך על ידי התפילה, וזהו הזולזל הגדול. והן אמת היא, שאין הקב"ה צריך לנו ולתפילתנו. וכל מהותה של התפילה היא - כפי שהגדיר חובת הלבבות - לגרום ל"גבהות הנפש", כלומר הגבהת רוממות הנפש, עד רומו של עולם, בספר 'ארי נהם' לרבי יהודה אריה ממודנה, מחכמי איטליה הקדומה, הביא את קושיית הרמ"ק מגורי האר"י, היאך ניתן לפעול לשינוי דברים בתפילה ורצונו של מקום. הרי הקב"ה גזר שפלוגי יהיה חולה ואלמוני ימתין עוד זמן עד שימצא את זיווגו. כלום בתפילתי מסוגל אני לשנות גזרת עליון? ומיישב במשל נפלא, לאב שיצא עם בנו לטיול על שפת הים הגדול, והנה הבחינו באוניה גדולה. עם התקרבותה למזח, משליך רב החובל חבל עבה אל החוף, אותו מקבל אחד הספנים וקושרו ליתד הקבועה בקרקע, בקשר עמוק ומפותל. לאחר מכן מושך רב החובל בחבל, וכך אט אט מתקרבת האוניה אל החוף, עד שנעצרת בחולות הקרקע. הילד העומד מן הצד חושב, שעם המשיכה בחבל, בזרועו-

תיו האיתנות של רב החובל, מתקרב החוף אל האוניה, אך כל בר דעת מבין, שהוא מושך את עצמו, ובכך מתקרב אל קו החוף. היא-היא תכלית התפילה! שאני אשתנה, שאני אתקרב אליו. לאדם הקטן נראה, כי תפילה משנה את הרצון העליון, וכביכול מושכים חשבונות שמים אליו ופועלים לשנותם, אך המשכיל מבין כי תפילה טובה משנה את האדם. התפילה בונה את האדם, כל תפילה מקרבת אותנו יותר לקב"ה, מקצרת את המרחק בינינו לבין הבורא עולם. ואחר התקרבותנו - עם קרבה שכזו, לא נגזר הקושי, ומתבטלת הגזירה. עם התפילה, מתחזקת בקרבנו האמונה, כי רק הוא הפועל ועושה. אין רופא ואין תרופות, יש רק בורא עולם, שהוא רופא כל בשר. הוא מייצר התרופות, והוא הממציא אותם, לכל הצריכים אותם. ובשל כך, אנו מפילים תחינתנו לפני היחיד שיכול להועיל, שיתמלא רחמים על החולה, וירפאו ברפואה שלמה, כראוי למלך גדול ורחמן כמוהו. למחרת יום הכיפורים תשל"ז, זכיתי לעלות לקודש פנימה, לבית מרן בעל הקהילות יעקב ובקשתי לשמוע ממנו הדרכה לחיוק הכוונה בתפילה. נענה מיד ואמר: שלשה דברים צריכים חיוק. א) התפלל קצת יותר מהר. ב) צריך לעשות הכנה לתפילה, והכנה זו איננה יודעים מה היא, ולדידן זו אמירת פסוקי דזמרה. ג) והעיקר-העיקר לידע לפני מי הוא עומד להתפלל. עד כאן לשונו. קודם שנבחר יחד בעז"ה את תוכן ומשמעות דבריו המאירים, עלינו לדעת כי תפילותיו של הסטייפלער הרקיעו שחקים ופעל בהן ישועות רבות. ואף מהסתכלות קלה, היה ניתן להבחין במאמציו בתפילה, שנאמרה תוך השתפכות הנפש ממש. בעת לימודי בישיבה, נסעתי כמה פעמים על מנת להתפלל במחיצת גדול הדור בעל הקהילות יעקב. במהלך השנה לא התפלל כוותיקין מדי יום, וזאת מאחר שבשעות היום רבו הפונים אליו לבקש תורה מפיו, בעצה, ברכה ותושיה. ולכן הקדיש את לילותיו, לעמל התורה ללא טרדות הנכנסים ויוצאים, והתאחר מלתת תנומה לעפעפיו. ואמנם מדי בוקר התפלל בשעה שבע, אך בימי הסליחות הקדים לאומרם כבר באשמורת הבוקר. ובשל כך הקדמתי את בואי מבאר יעקב לבני ברק, כבר יום קודם, כדי שאהיה סמוך אליו ואתבונן בתפילתו, מתחילתה ועד סופה. בסיום כל קטע אחר שסיימו הציבור, עוד נשמע קולו מתנשא ברמה "נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי" כאשר נשמעת נימת ההתחננות והבקשה בלשונו, תוך השתפכות הנפש. מאז ועד היום, לאחר שעברו כבר עשרות שנים, כאשר מגיע היום בו מבקשים זאת בסליחות, עדיין מתנגן באזני קולו המתרפק על מילות התפילה. הדרך להגיע עם שמחה לתפילה עם שחר לאחר לילה נטול שינה ובוקר לחוץ בבית, היא אמירת ברכות השחר בניחותא, מתוך התבוננות והכרה, שכל המתנות הרבות שקבלנו כבר בזמן המועט מאז התעוררנו, כולן באו מאיתו יתברך. כגון אם מתבונן בברכת 'פוקח עיוורים' שמה שעומד מעל האף קרובה ורחוקה בכל גווי הצבעים. ומי שחושב בברכת 'מלביש ערומים' על כל הבגדים הטובים והיפים, שחנן ה' אותו ואת בני ביתו כאשר בגד אחד משמש ליום חול, האחר לשבת ובגד נוסף קיים לחימום בימי החורף, וכל זה לכל אחד ואחד מבני ביתו, בשפע רב, בוודאי לבו מתמלא בשמחה רבה, היא לא עוד חתיכת בשר בעלמא, כי אם מכונה משוכללת ביותר, שמאחדת ברגע קט ראייה יתירה מזו, קודם שמברך 'שעשה לי כל צרכי', יעצור לרגע קט ויאמר "רבש"ע, אני מודה לך על כל מה שעשית לי, וכן על כל מה שעשית שלא יהיה לי. כי אני יודע ומאמין, שהכל נעשה לטובתי, וממילא עשית לי את כל צרכי במה שהבאת לי, וחלק מצרכי זה מה שלא הבאת לי". לאחר מכן הברכה כבר מתנגנת בהתרגשות, בשמחה, שהרי זו ההכרה שגם אם אני רוצה משהו, הבורא יתברך הוא היחיד שיודע מה באמת טוב לי, ואם אין לי אותו הדבר, זה בגלל שלא טוב שיהיה לי את זה. לאחר הכנה לתפילה עם ברכות בכוונה, הוא כבר לא ממורמר שלא קידמו את אשתו בעבודה, או שלא סודר לו תור לרופא בהקדם. ובוודאי שבעומדו בתפילת שמונה עשרה, הוא מתחנן מעומק לבו, שאותו אחד שעושה את כל הטוב עבורו ייטיב עמו גם בעניין העלאת המשכורת, והבריאות האיתנה שהוריו ורבותיו נצרכים לה. דודי הגאון ר' יעקב כץ העיד באוזני דבר מבהיל ששמע ממרן הגר"ש איוערבאך, כי אם יש לאדם הרגשה, שאילו היה לי חפץ כזה או אחר, או אם הייתי גר בבית השני וכדו', היה לי יותר טוב, הוא בכלל 'ספק ברכה לבטלה' בברכת שעשה לי כל צרכי. שהרי בברכה זו מצהיר, שהקב"ה יודע מה באמת טוב עבורו, והוא דואג לכל צרכו, ואם חסר לו משהו, משמע שאין לו את כל צרכו.

[שואלין ודורשין]